

LIBER TERTIUS

CAPUT I.

De primo fructu lacrymarum, qui est spes certa remissionis peccatorum.

Aperuimus, aspirante Deo, fontes lacrymarum duodecim: nunc ex iis fontibus rivos deducere ad areolas aromatum propositum nobis est, ut inde colligamus flores, vel fructus variorum spiritualium donorum. Erunt autem fructus duodecim, iuxta numerum fontium, et fortasse isti sunt fructus duodecim, qui nascuntur ex ligno vite, irrigato cœlesti flumine, ut legitur in Apocalypsi sancti Joannis: vere enim cœleste flumen dici potest, flumen lacrymarum, que a Spiritu originem ducunt. Principio igitur lacrymæ poenitentiae, quæ derivantur ex fonte considerationis magnitudinis peccatorum, producat spem certam indulgentiæ et reconciliationis cum Deo, ex qua oritur in animo poenitentis exultatio et lætitia incomparabilis. Quamvis enim vera contritio cordis et sincera confessio cum proposito satisfaciendi, et absolutio Sacerdotis indulgentium a Deo obtineant, et peccata deleant; tamen spes quædam viva de remissione peccati, et quasi pignus reconciliationis lacrymis debetur. Sic enim loquitur David in Psalmo sexto: *Laboravi in gemitu meo, lavabo per singulas noctes lectum meum, lacrymis meis stratum meum rigabo, et postea subiungit: Descendite a me omnes qui operamini iniquitatem quoniam exaudivit Dominus vocem fletus mei.* Ubi vides, exaudivit fuisse vocem fletus magis, quam vocem verborum: efficacius enim loquuntur in auribus Dei lacrymæ, quam verba. Idem colligitur ex lacrymis Sanctæ Mariæ Magdalene: illa enim non verbis, sed lacrymis dolorem de peccatis conceptum ostendit: lacrymis, non verbis confessæ est peccata sua: lacrymis, non jejuniis aut oratione, aut elemosynis satisfecit, et tamen audivit: *Remittuntur tibi peccata tua, et quin dilexisti multum, remittuntur ei peccata multa.* Dilectionem autem multam lacrymæ testabantur: quia enim multum detestabantur peccata, quod lacrymæ demonstrabant, signum evidens erat, ab ea multum diligere Christum, qui venerat tollere peccata mundi et destruere opera Diaboli,

quæ sunt peccata. Hanc vim esse lacrymarum, ut peccata lavent, testatur Sanctus Joannes Chrysostomus, ut alios Patres omittam, in homilia sexta in Matthæum, ubi scribit lacrymas solvere sententiam Judicis æterni in peccatores prolatam, lacrymas unire animam cum Deo a quo per peccatum fuerat separata, lacrymas tranquillare animam, quæ ob remorsum conscientie conturbata erat. Idem Chrysostomus concione prima de Lazaro, et homilia quinta de poenitentia, scribit tantam esse vim lacrymarum hominis poenitentis, ut extinguat ignem gehennæ. Idem denique homilia secunda in Psalmum quinquagesimum, vocat lacrymam spongiam peccatorum, et martyrio similem: quia sicut martyr fundit sanguinem, sic poenitens fundit lacrymas. Cui similitudini adjungere possumus, quod sicut Martyr scinditur et laceratur in corpore, sic verus poenitens scindit ipse cor suum, et conterit, juxta præceptum Domini: *Scindite corda vestra, et juxta testimonium Prophetæ: Cor contritum, et humilitatum Deus non despicies.* Præterea sicut Martyr offert Domino sacrificium gratissimum mortis suæ in testimonium fidei; sic et verus poenitens offert sacrificium acceptabile Domino spiritus contrituli et cordis contriti in testimonium odii erga peccatum et charitatis erga Deum. Denique, sicut Martyr sine purgatorio recta volat ad cœlum sic et verus poenitens aliquando ex perfecta detestatione peccati, et perfecta, atque ardenti charitate in Deum, fundens lacrymas copiosas indulgentiam percipit plenissimam peccatorum, non solum quoad remissionem culpæ, sed etiam quoad condonationem penæ. Habemus hujus rei exemplum insigne in historia de vita S. Catharinæ Senensis, quam vir gravissimus Raymundus Capuanus, ejusdem S. Virginis confessarius, litteris mandavit, et quod rem fide dignissimam esse testatur, exemplum ipsum in personam ejusdem Raymundi contigit. Igitur prædictus Raymundus aliquando a S. virgine Catharina petiit, ut precibus suis a communi Domino impetraret Bullam (sic enim loqui illi placuit) plenariæ indulgentiæ, per quam ipse Raymundus certior redderetur, sibi peccata omnia fuisse dimissa. S. Virgo Catharina pollicita est, se Bullam

eam ejusmodi a Domino postulataram. Sequenti die, præmissa oratione ad Deum pro Bulla impetranda Raymundum adivit Beata Catharina; et dum loqueretur de ingratitude hominum erga Deum, tactus Raymundus Spiritu sancto, intueri sibi visus est peccatorum suorum multitudinem, et magnitudinem tam perspicue, ut continuo ex amarissima contritione tantam vim lacrymarum effuderit et in singultus, et rugitus tales proruperit, ut periculum fuerit, ne pectus, et cœr ejus disrumperetur. Tum virgo: « Hæc inquit, est Bulla indulgentiæ, quam tibi omnino misit: esto igitur gratus gratiæ Dei. Sic illa recessit et ille mirum in modum lætus cum Propheta regio dicere potuit: *Auditui meo dabis gaudium, et lætitiæ, et exultabunt ossa humiliata.* Hæc est potentia lacrymarum sanctarum ex vera cordis contritione manantium, ut serenent, et tranquilent animas peccatorum post diuturnum horrorem, et pavorem; plane ad eum modum, qui post procellas ventorum, et densarum nubium obscuritatem, descendens pluvia copiosa aerem serenum, et purum relinquit. Porro causa hujus rei illa esse videtur, quia per lacrymarum compunctionem Spiritus sanctus testimonium reddit spiritui nostro quod filii Dei sumus, quippe quibus jam peccata serio displicent, et pax Dei exultat in cordibus nostris, accepto videlicet a Patre cœlesti osculo pacis, et stola prima, et annulo perfecta reconciliationis.

O si gustare possent homines peccatores, quam dulcis, et quam suavis sit reconciliatio cum Deo, intelligerent profecto, nullam esse carnalem suavitatem cum ista suavitatem comparandam; et cum Sancto Augustino clamarent: « O quam suave mihi subito factum est, carere suavitatibus nozarum, et quas amittere metus fuerat, jam dimittere gaudium erat: ejiciebas enim eas a me, tu, vera, et summa suavis, et intrabas pro eis omni voluptate dulcior, omni luce clarior, omni honore sublimior. » Hæc S. Augustinus dicebat, cum amarissima contritione, et magno imbre lacrymarum peccata sua flevisset. Sed multo ante Propheta David, memor justificationis, et reconciliationis, quam laborando in gemitu suo, et stratum suum nocturnis lacrymis rigando acquisierat, exultabat et animum suum ad agendas gratias excitabat cantans, et dicens: *Benedic anima mea Domino, et omnia quæ intra me sunt, nomini sancto ejus. Bene-*

dic anima mea Domino, et noli oblivisci omnes retributiones ejus. Et quæ sunt retributiones ejus, nisi quia retribuit bona pro malis? *Qui propitiatur, inquit, omnibus iniquitatibus tuis, qui sanat omnes infirmitates tuas. Qui redimet de interitu vitam tuam, qui coronat te in misericordia, et miserationibus. Qui replet in bonis desiderium tuum, renouabitur, ut aquila, juvenus tua.* En quanta seges gaudiorum ex amaro fonte lacrymarum profluit. Deus propitiis factus est omnibus iniquitatibus, eas remittens et condonans, sanavit omnes infirmitates, morbos omnium vitiorum curans; redemit de interitu animam, gratiam justificantiem, et vivificantem infundens; coronavit in misericordia, et miserationibus in spe videlicet corona gloriæ undique circumdedit; renouabit juventutem tuam in die novissimo, quando corpus tuum seminatum in infirmitatem, surget in gloria, instar aquilæ, quæ senio confecta ad juventutem renouatur. His duobus testibus addam et tertium, ne femine præteriri videantur. S. Maria Aegyptiaca, cujus vitam scripsit Sophronius Episcopus Hierosolymæ, et interpretatus est Paulus Diaconus, mulier fuit super omnes mulieres impudicissima, quippe quæ non quærebatur mercedem, et alia meretrices, sed ipsa mercedem dabat, ut satiari aliquando libidinem suam insatiabilem posset. Denique horror est legere, in quam profunda abyso turpitudinum, et scelerum omnis generis misera jaceret: cum autem ad se reversa de profundo illo miseriarum emersisset, abiit in solitudinem, in qua per annos quadraginta septem hominem non vidit, atque ad eam vite sanctissimæ perfectionem eminentissimam, solo Spiritu sancto duce, per intercessionem Beatissimæ Virginis Matris Dei Mariæ pervenit, ut jam non mulier, sed terrestris Angelus videretur. Hæc autem omnia solo pretio lacrymarum sibi comparavit. Initium conversionis a flumine lacrymarum cœpit, deinde omnes tentationes, quas permutas, et horribiles in solitudine patiebatur, sola oratione cum profluvio lacrymarum extinguebat. Quantas autem a Deo consolationes acceperit quæ facile vincerent præteritis voluptates, argumento est, quod sola tam longe tempore in horrida solitudine perdurare potuerit: et quidem nemine cogente, sed ipsa sponte sua vitam illam durissimam, et supra modum asperam eligente, ubi nihil ad cibum habebat,

nisi herbas terræ: ubi toto corpore nuda, solis arduoribus urebatur aestate, et glaciæ, ac nive urebatur in hyeme: ubi neminem comitem habuit, præter dæmones, et feras: ubi sine lecto, sine tecto omnibus acris injuriis semper patebat. Hi ergo testes omni exceptione majores persuadere facile possent omnibus hominibus, ut securi peccata sua lacrymis compunctionis lavare studeant, quia sine dubitatione ulla omnis mœror in lætitiâ, et omnis fletus in risum jucundissimum convertetur, in hac etiam vita, et exilio filiorum Adam: nam in patria cœlesti, *Absterget Deus omnem lacrymam ab oculis sanctorum.*

CAPUT II.

De secundo fructu lacrymarum, qui est timor gehennæ.

Secundus fructus oritur ex consideratione pœnarum gehennæ, qui erat secundus fructus lacrymarum: producit enim illa consideratio, quando seria et profunda est, et lacrymis calentibus irrigata, timorem Domini, qui unus est ex septem pretiosissimis Spiritus sancti donis. Et quidem quod gehennæ consideratio timorem sanctum producat, res est per se nota, et a nobis in secundo libro, capite secundo, ex testimonio Scripturarum, et sanctorum Patrum satis aperte demonstrata quibus testimoniis addere placet hoc loco testimonia quatuor Ecclesie doctorum primariorum. Sanctis Ambrosius sermone vicesimo primo in Psalmum centesimum decimum octavum scribit, Martyres, inter duos timores constitutos, alterum carnificum, alterum gehennæ, contempsisse timorem carnificum ob timorem gehennæ. Sanctus Hieronymus in epistola ad Eustochium de custodia virginitatis, scribit ipse de se: « Ego ob gehennæ metum carcere isto, » id est, horribilis deserti, « Me ipse damnavi. » S. Augustinus in libro de gratia, et libero arbitrio capite octavo decimo, et S. Gregorius libro secundo homilia decima nona in Ezechielem, non dubitant affirmare, timorem æternæ pœnæ, unum esse ex septem Spiritus sancti donis.

His igitur præmissis, hæc loco duo solum explicanda sunt, quis sit ille timor, quem producit gehennæ consideratio, quæ, et quanta sit hujus timoris utilitas. Quod ad primum attinet, quinque timores distinguuntur

a Theologis, naturalis, humanus, servilis, filialis, initialis. Naturalis timor est communis hominibus cum bestiis, et neque bonus, neque malus est moraliter, sed naturaliter bonus est, atque a Deo insitus naturæ ad mala, et noxia fugienda. Humanus timor, qui et mundanus dici solet, is est, quo magis timent homines malum pœnæ, quam culpæ: vel detrimentum temporale, et corporale, quam detrimentum spirituale et æternum, atque hic timor malus est, utpote inordinatus, et noxius, et radix malorum plurimorum. Timor servilis est, qui timet pœnam, et præcipue sempiternam, et ideo retrahit a peccato: sed si pœnæ periculum non adesset, facile peccatum committeret, hic timor bonus est, et a Deo, quamvis in peccatore cum mala voluntate conjunctus inveniatur, videlicet peccandi, si posset impune: si quidem timor iste non est causa, neque effectus malæ voluntatis, imo eam comprimit, et coercet, saltem quoad actum exteriorum, et disponit ad pietatem, et perfectam conversionem, ac de eo scriptum est: *Initium sapientie, timor Domini.* Quartus est timor filialis, castus, et reverentialis, qui optimus est, magnam donum Spiritus sancti: hoc enim timore culpam timeamus patrare et parati sumus quilibet pati potius, quam ut Deum offenderemus nec peccaremus, etiamsi id facere possemus impune. Dicitur autem hic timor filialis, quia est proprius filiorum, et castus, quia est sponsæ, non adulteræ et reverentialis, quia est amici inferioris, qui libenter colit et reveretur superiorem, quæ tria nomina in eandem personam cadere possunt: sumus enim filii Dei, quia per spiritum adoptionis hæredes facti sumus, et animæ nostræ sponsæ Christi sunt juxta illud Apostoli: *Respondi vos uni viro virginem castam exhibere Christo, et amici sumus ejusdem Christi, qui ait: Jam non dicam vos servos, sed amicos.* Itaque timor iste filialis et castus non prævenit pietatem, ut timor servilis, sed comitatur et cum ea conjungitur, ut frater germanus, natus ex eadem matre charitate, quæ causa est, ut in Scripturis sanctis sæpe pro eadem re accipiantur timor et pietas, ut in Psalmo illo: *Beatus vir, qui timet Dominum in mandatis ejus volet nimis, et apud Isaiam, ubi ponuntur septem dona Spiritus sancti, non sunt in Hebræo codice nisi nomina sex, sed ultimum nomen videlicet, pietas, bis repetitur. Sed noster interpret, ut ostenderet illo uno nomine res duas*

significari, sextum donum vocavit pietatem, septimum appellavit timorem. Quintus timor dicitur initialis qui mixtus est duobus præcedentibus: nam qui hunc timorem habet, timet culpam, et pœnam, sed magis culpam, quam pœnam. Dicitur autem initialis quia qui hoc timore præditus est inchoavit perfectionem charitatis, et pietatis, sed nondum pervenit ad illum altissimum perfectionis gradum qui foras mittit omnem timorem pœnæ, de qua perfectione loquitur sanctus Joannes in epistola prima cum ait: *Qui timet, non est perfectus in charitate, nam Perfecta charitas foras mittit timorem.* Perfecta enim charitas ita fertur in Deum, ut obliviscatur proprii commodi, et tantam confidentiam apud Deum acquirat, ut jam nihil timeat nisi offensionem Dei. Hæc tam alta perfectio fuit in Virgine Deipara, in Sancto Joanne Baptista, in Apostolis Domini, et in aliquibus aliis magnis amicis Dei, sed ut plurimum justæ ac pii homines non caruerunt timore gehennæ, ut perspicuum est ex iis, quæ supra attulimus ex Sanctis Patribus Basilio, Ambrosio, Hieronymo, Augustino, Gregorio, et Bernardo; imo etiam ex Davide, qui de se ait: *A judicis tuis timei, et ex Job, qui clamabat: Quid faciam, cum surrexerit ad judicandum Deus?* Denique si Dominus ipse futuris Martyribus consilium dabat, ut gehennam timerent, dicens: *Timete eum, qui potest corpus, et animam perdere in gehennam:* quis nostrum dicere audebit, sibi non esse opus timere sempiterna supplicia? Jam igitur, ut ad rem nostram veniamus, cum queritur, quis ille timor sit, quem producit gemitus, et fletus exortus ex attentissima consideratione suppliciorum gehennæ facile est respondere, esse timorem servilem, et timorem initialem, quorum uterque bonus est. Sequitur nunc, ut explicemus utilitatem hujus timoris, qui ex consideratione pœnarum gehennæ eruitur, quæ sunt omnino quatuor. Prima utilitas est quod timor etiam servilis, qui est infimus inter timores bonos, sit initium sapientie; quæ certe magna utilitas est, et si pecuniis emi posset, expediret omnia vendere et timorem hunc emere, qui ad rem pretiosissimam viam aperit. Et quidem quod timor Domini sit initium sapientie, scripsit David in Psalmis: scripsit Salomon ejus filius in Proverbiis; scripsit Ecclesiasticus ad initium libri sui. Dicitur autem timor Domini esse initium sapientie, quia tunc homo incipit sapere, et revera uti

judicio rationis, et bene, ac sapienter intelligendo discurre, quando incipit magnificere res vere magnas, et parvi facere res vere parvas. Et quæ sunt res vere magnæ, nisi res æternæ, beatitudo et gehenna? quæ vere parvæ, nisi res temporales, divitiæ, voluptates carnis, honores mundi? Audi Sapientem: *Cor sapientis, inquit, in dextera ejus, cor stulti in sinistra illius;* qui habent cor ad æterna, quæ est pars dextera, in qua erant oves in die judicii, illi sapient: qui habent cor ad temporalia, quæ est pars sinistra, in qua erunt hodi, illi stultissimi sunt; quia cor ipsorum est immortale, et tamen adheret rebus perituris, quæ quando minime cogitat ipsum deserunt. At non stultissimus ab omnibus judicaretur, qui facturus iter per integrum annum in locis desertis vel in mari, magno sumptu emeret cibos, qui statim corrumpuntur, ut carnes recentes, vel poma? ita omnino etiamsi sapiens videri posset iis, qui nesciunt in quem sum illa parata sunt, nam si saperet, pararet magnam copiam panis biscocci, et carnis salitæ et res alias, quæ diu durent. O stultitiam hominum! Vivere habent in æterna secula, et vivere in iis locis, ubi durare non possunt divitiæ pecuniarum, sed solæ divitiæ meritorum: et tamen ita cæci sunt, ut solum procurent divitiæ pecuniarum, quas secum ferre non possunt, et quas hic etiam fures effodiunt, et furantur, et de divitiis meritorum nihil solliciti sunt, quasi cum corpore extingatur etiam animus. Et sicut de quibusdam Apostolos queritur, quod dicant, se nosse Deum, factis autem negent: sic nos de istis queri possumus, quod dicant se nosse animi immortalitatem, factis autem negent. Magna est, igitur utilitas timoris etiam servilis, quia transfert cor humanum a parte sinistra ad dexteram, et sanat morbum stultitiæ, qui incurabilis videri solet: et denique disponit ad justificationem, dicente Ecclesiastico: *Timor Domini expellit peccatum; nam qui sine timore est, non poterit justificari.* Quomodo autem timor gehennæ disponat ad justificationem, et introducat charitatem, docet Sanctus Augustinus tractatu nono in epistolam S. Joannis per similitudinem sætæ, et lini, sive aciculæ, et filii: quando enim consuitur vestis prius intrat acus, quam filum, nec posset filum intrare, nisi acus perforando pannum, viam aperiret filio; sed acus non intrat, ut maneat, nisi enim exiret, non esset qua intraret fili-

lum. Sic igitur charitas, iustitia, pietas, res tenues, et suaves, non penetrant cor durum, et assuetum amori rerum carnalium, nisi præcedat timor pœnæ, quæ instar acus pungit, et penetrat, et viam aperit charitati et postea exit, quia perfecta charitas foras mittit timorem. Neque solum timor gehennæ pungit instar aciculae; sed etiam terret et prosternit instar fulguris, et tonitruum. Ludunt aliquando homines in plateis, et securi sedent, vel etiam dormiunt; existit repente fulgur de cœlo, et sequitur tonitruum cum fulmine: continuo excitantur, ad se redeunt, signant se signo crucis, implorant auxilium Dei. Sic omnino cum aliqui dormiunt in peccatis, vel etiam ludunt, et contemnunt iram Dei, inebriati præsentibus voluptatibus; fulgurat Deus ex magna misericordia sua in corde peccatoris, et in eo lumine ostendit illi periculum mortis æternæ; et simul quasi tonitruum, timore concutit animum ejus, ut fugere statuat a ventura ira, et corde contrito ad Deum reverti. Sic igitur initium sapientie est timor Domini.

Altera utilitas timoris est, quod non solum pellit peccatum jam perpetratum, et præparat ad justificationem, sed etiam defendit a periculo peccandi, et conservat gratiam acquisitam. Explicant SS. Patres hanc utilitatem variis similitudinibus. S. Basilii oratione in primum caput libri Proverbiorum, comparat timorem Domini aculis clavis, qui retinent hominem cruci affixum, ne se commovere possit: quia videlicet motu corporis exasperantur vulnera, et dolor crescit. Sic igitur et is, qui confixus est clavis timoris judiciorum Dei, et tormentorum gehennæ, non audeat extendere manus ad opera mala, ac ne ipsam quidem oculum ad videndum, vel aures ad audiendum, vel cor ad cogitandum, hinc David dicebat: *Confige timore tuo carnes meas a iudiciis enim tuis timui*. Statim enim ac tentatio ad peccandum exurgit, exurgit etiam timor ac pungi memoriam, ut recordetur ultimas flammæ, quæ peccatores apud inferos expectant. Sanctus Joannes Chrysostomus in homilia quinta decima ad populum Antiochenum, timorem Domini comparat militi armato excubanti ad fores palatii, non sicut ingredi hostem, aut latronem. Alii comparant sali, quo carnes siccantur ad putredinem impediendam. Denique Spiritus sanctus in Scripturis suis tribuit immensas laudes timori, quasi timor omnes virtutes, et ipsam etiam beatitudinem

comprehendat, sic enim loquitur Job: *Ece timor Domini ipsa est sapientia*, et David: *Beatus vir, qui timet Dominum*, et Salomon: *Beatus qui semper est pavidus*, et Ecclesiasticus: *Plenitudo sapientie timor Domini*, et rursum: *Omnis sapientia timor Domini*, et Isaias: *Timor Domini ipse est thesaurus ejus*. Denique volens Spiritus sanctus, in libro Judith describere S. Judith, ut feminam omnium virtutum laudibus ornata, ait: *Erat in omnibus famosissima, quia timebat Dominum valde*. Hæc autem de timore prædicantur, non quod ipse revera omnem sapientiam, et virtutem, et beatitudinem in sinu suo complectatur, sed quod sit initium, et custos sapientie, et virtutum, et beatitudinis, et sine illo haberi, et conservari nequeant: denique sine illo pereant omnia, cum illo omnia custodiantur.

Tertia utilitas timoris, etiamsi servilis sit, ea est, quod liberat a tyrannide timoris humani, sive mundani. Vere enim vix invenitur morbus magis generalis, et minus curabilis, quam timor humanus. Hic nobiscum nascitur, nobiscum adolescit, nobiscum ad senium usque perseverat. Pueri vix dum rationis usum adepti discunt mentiri, metu confusionis, aut ignominie, majores natu non solum mentiri, sed et pejerare solent, ut existimationem conservent. Assentationes omnes timor humanus parit, corruptionem fraternam timor humanus impedit: et cur plurimi non audent contemnere verba contumeliosa in se prolata, vel non ulcisci injurias, et non reddere maledictum pro maledicto, et vulgus pro vulgere, nisi ob timorem humanum, ne videlicet existimentur viles, et timidi? Et cur denique multi non se continent a ludo, a luxu, a sumptuosis conviviis, a profusione pecuniarum, et aliis hujusmodi, nisi ob timorem humanum, ne habeantur avari, vel nimis modesti, et religiosi, quasi parcimonia, modestia, pietas, vitia sint, non virtutes? Hunc igitur humanum timorem, tam noxium, et tam generalem timor Dei comprimere solet, quomodo serpens Mosis devoravit serpentes Magorum Ægypti: timor enim major vincere solet timorem minorem: timor suppliciorum æternorum, si re vera in corde hominis locum habeat, non sinit in eodem corde morari timorem amittende existimationis humanæ: et timor iudicii divini, et confusionis illius maxime, quam patientur coram omnibus Angelis et hominibus peccatores omnes in novissimo

die, facile excludit timorem iudicii humani, neque cogitationem illam admittit, quid sentiant, quid loquantur homines, si hoc vel illud egero, vel omisero? Hæc denique causa est, cur sancti Martyres opprobria, et confusiones læto animo tolerabant, quando implebatur verbum Domini: *Eritis odore omnibus hominibus, et dicent omne malum adversum vos*; quia videlicet timor gehennæ, et confusionis æternæ non sinebat eos attendere ad confusionem momentaneam et levern.

Quarta, eaque postrema utilitas timoris Domini est, quod cum fragilitas humana in omni loco, et tempore nos proclives reddat ad mala perpetranda et bona prætermittenda, præsertim dum sumus in hac valle lacrymarum, obsessi undique hostibus, et in medio periculorum; timor Domini, si vere cor nostrum possideat, erit frænum in malis, et calcar ad bona, et ideo nos hortatur Sapiens et dicit: *Beatus homo, qui semper est pavidus*, id est, qui in omni loco, in omni tempore, in omni verbo, in omni cogitatione, in omni opere timet, et cavet offensionem, quæ etiam causa est cur apud Isaiam, de aliis donis dicatur: *Requiescat super eum spiritus Domini*, de timore autem, *Replebit eum spiritus timoris Domini*. Quæ verba quatenus ad Christum pertinent, non habent locum, quod nos dicimus de timore initiali, vel servili, qui in Christo locum non habuerunt, sed quatenus de Christi corpore, quod est Ecclesia, exponuntur a Sancto Bernardo in sermonibus super Cantica, in multis Ecclesiæ membris locum habent. Oportet enim, ut membra Christi infirma, et peccatis obnoxia, paulatim proficiant in timore Domini, donec penitus impleantur, ita ut oculi, aures, lingua, manus, pedes, cor, mens, omnes potentie, omnia membra replentur hoc timore, ut cum Sancto Job dicere possint: *Verebar omnia opera mea*. Iste enim sic plenus timore Domini, beatus erit, quia semper pavidus erit. Ac, ut cum sapientissimo Ecclesiaste hunc locum concludam, *Finem loquendi pariter omnes audiamus, Deum time, et mandata ejus observa: hoc est enim omnis homo: Omnis enim homo, si vere sit homo, et non brutum animal, finem suum, et media ad finem considerabit. Finis est vita æterna; medium necessarium est custodia mandatorum, dicente Domino: Si vis ad vitam ingredi, serva mandata. Timor Domini facit impleri mandata, dicente Propheta: *Beatus vir, qui timet Dominum: in mandatis**

ejus volet nimis. Igitur ille vere est homo, imo etiam *Beatus homo, qui semper est pavidus*.

CAP. III.

De tertio fructu lacrymarum, qui est imitatio virtutum Christi.

Ex arbore Sanctæ Crucis multi pendent fructus animi, dulcissimi, saluberrimi, qui tamen non reficiunt, nec nutriunt, si solum conspiciantur, nisi etiam carpantur, et ori admoveantur et ad stomachum usque demittantur. Quid est fructus Sanctæ Crucis conspiciere, nisi meditari Dominicam Passionem, et ex compassione lacrymari? quid est fructus illos carpere et comedere, nisi virtutes Crucifixi imitari, et ex earum imitatione nutriri ad vitam spiritualem, et crescere et pinguescere: id est, in virum perfectum evadere, et Christo quam simillimum fieri? Ad hæc imitationem hortatur nos Apostolus Petrus cum ait: *Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia ejus*. Ad eandem nos hortatur Coepostolus ejus Paulus dicens: *Hoc sentite in vobis, quod et in Christo Jesu, qui humilavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis*. Ad eandem nos hortatur Apostolus Joannes verbis illis: *Ille pro nobis animam posuit, et nos debemus pro fratribus animas ponere*. Sed quid opus est testes multiplicare cum ipse Dominus per se nos omnes hortetur, cum ait: *Discite a me, quia mitis sum, et humilis corde*; et rursum: *Exemplum dedi vobis, ut et vos idem faciatis, et iterum: Qui non bajulat crucem suam, et venit post me, non potest meus esse discipulus? Itaque si volumus, ut contemplatio Passionis Dominicæ, et fluvius lacrymarum, qui inde tanquam ex fonte procedit, nobis vere prosit, oportet ut ad imitationem virtutum, quæ in passione Domini conspiciuntur, accingamur. Et quænam sunt virtutes, quæ in crucifixio Domino potissimum emicuerunt? In superiore libro virtutes illas ostendimus, quæ sunt patientia, charitas, obedientia, et humilitas, quas nobis figura ipsa Crucis facile representat, si quis consideret in Cruce longitudinem, latitudinem, altitudinem et profunditatem.*

Uigitur hæc virtutes in nobis nascantur, et illis adultis Dominaum imitemur, oportet ut lacrymæ compassionis, quas fundimus, dum

crucifixum Dominum alta contemplatione aspicimus, non in terram cadant, et pereant, sed ad extinguendum ardorem concupiscentiæ, quæ virtutibus illis contraria est, caute deriventur. Quomodo autem hoc fieri debeat, unctio Spiritus sanctus docebit eos, qui salutis suæ serio consulunt. Vos, inquit Sanctus Joannes, *Unctionem habetis a sancto, et notis omnia, et infra: Non necesse habetis, ut aliquid doceat vos: sed sicut unctio docet vos de omnibus maneat in eo.* Ergo tamen pauca per modum exempli pro incipientibus hic addam. Considero mundi Dominum crucifixum; et quasi præsens præsentem aspicio, nudum, argentem, esurientem, sitientem. Video caput spinis coronatum, vultum sputis oblitum, manus et pedes sanguinis rivos fundentes; cerno corpus totum a planta pedis usque ad verticem capitis plagis cooperatum. Attendo quid ipse interim agat, an irascatur persecutoribus, an mala illis imprecetur, an impatienter saltem tanta tormenta sustineat. Audio orantem Deum Patrem pro crucifixoribus, consolantem Matrem et discipulum, quem diligebat, promittentem paradisi consortium latroni secum pendenti. Nullum impatientiæ signum animadverto, nullam de hostibus, et persecutoribus querelam, nullas minas audio. Itaque condolens doloribus, et patientiam admirans lacrymas fundo, et quæro ab ipso, unde tanta in innocentissimum supplicia: et an invitus, an volens ista patiatur? Audio respondentem: *Ego oblatum sum, quia ipse volui: nemo tollit animam meam a me, sed ego pono eam.* Itaque non invitus, sed volens ista perfero. Et quæ causa fuit, ut innocentissimum corpus tum tantis, et tam nullis, et jam horrendis doloribus torquendum permitteres? Caritas hoc fecit, ut te a gehennæ incendiis eriperem et simul patientiam et charitatem, humilitatem, et obedientiam te docerem, quæ sunt veræ semite ad vitam æternam, ad quam te ab æternitate mihi consortem destinaveram. Animadverti enim te verbis Scripturarum mearum et vocibus nuntiorum meorum non potuisse moveri, ut impatientiam et odium et superbiam et contumaciam, et concupiscentias malas, et mundi amorem exueres, ideo elegi egopse venire, et ex cathedra Crucis non verbis, sed exemplo te docere. Quid hic dicēs, anima, quid respondebis, etiam si ferrea, vel si adamantina esses, non frangeris? Placebitne igitur deinceps, ad quamlibet offensionem impatientis vindictam quæ-

rere, an potius ex animo inimicis omnibus injuriarum facientibus libenter ignoscere, an exemplam patientiæ mee non erit tibi deinceps pro omnibus rationibus, quas tibi mundus in contrarium posset afferre? Ita, Domine, cedo charitati tuæ, victum me confiteor; vulnerasti cor meum, et liquefecisti incendio amoris tui: polliceor tibi fideliter me non solum non redditarum amplius mala pro bonis, sed redditarum bona pro malis: nec solum non expetiturum vindictam de persecutoribus me, sed contra, oraturum pro persecutoribus, et calumniantibus me, et beneficia collaturum, in quantum potero, iis, qui me oderunt, dummodo non me deserat protectio tua. Pergit amator animarum Christus ex cathedra Crucis suæ exhortans, et dicens: Ego pro te humiliavi me ipsum usque ad mortem, mortem autem, crucis, tum ut te hac humilitate redimerem tum ut eundem te tantæ humilitatis exemplo docerem, non superbire, non alta sapere, non ambire gradus altiores, recumbere in novissimo loco omnibus aliis cedere, hæc enim est recta via ad veram celsitudinem, qua discipuli Crucis fuerunt in cælis. Elige utrum vis, aut mecum humiliari in terris, ut exalteris in cælis, aut cum Diabolo, qui est Rex super omnes filios superbiæ, exaltari ad modicum in terris, ut in æternam humilitatis in inferis? O Domine, ante tantam humilitatem tuam potuit Diabolus nos decipere, nobisque periscadere, ut exaltationem quæreremus in terris: et modis omnibus ad gradus excelsos, et magnos honores anhelaremus: sed cum tu, qui veritas, et sapientia Dei est verbo et exemplo humilitatem docueris, nimis stultus essem, nisi me sub omnium pedibus subicerem: tu enim es Filius Dei vivi, ego sum pulvis, et cinis: tu Rex regum, ego servulus tuus, et filius ancillæ tuæ. Unum te rogo, ut in hoc sancto proposito gratia tua me conservet usque ad finem; tanta enim est humana fragilitas, et tanta hostium nostrorum Dæmonum astutia, ut nisi vigilet super nos custodia tua, nihil audeamus nobis de nostra constantia, vel perseverantia polliceri. Sed perge, obsecro, Domine, in saluberrima, et auribus meis dulcissima concione tua. Ego, inquit Dominus crucifixus, obediens fui Patri meo in re omnium difficilima, quæ est mors crucis, nec solum Patri Deo, sed etiam Matri, et Nutritio meo, sicut scriptum est, quia eram subditus illis. Nec solum piis parentibus obedivi, sed etiam

obedientiæ Cæsaris me sponte subjeci, cum tributum illi pro me reddi volui. Denique etiam vilissimis Pilati ministris spontaneam obedientiam exhibui, cum me super crucem extendi et manus ac pedes ad loca clavorum porrigere jubebant. Hæc autem omnia feci, ut te docerem, non solum Deo, et legitimis potestatibus libenter, et prompte parere, sed etiam, si detur tibi optio, eligas semper potius obedire, quam imperare. Vera est enim sententia servi mei fidelis Sancti Francisci: « In obedientia lucrum, in prælatione periculum. » Ergo si amoris meo vicem rependere cupis, obedientiæ Dei nihil anteponas, neque terroribus, neque beneficiis adduci te sinas, ut non obedias Deo: verissime enim Apostolus meus dixit: *Obedire oportet Deo magis, quam hominibus,* quando autem mandatum hominis superioris legitimi non est contrarium mandato Dei, tum obedire debes hominibus, sicut Domino, et non hominibus, ut alter Apostolus meus non minus vere scripsit: auctoritas enim imperandi a Deo est, et ideo qui obedit Vicario Dei, obedientiam exhibet Deo; et qui spernit mandatum hominis a Deo auctoritatem habentis, non hominem spernit, sed Deum. Quod autem ex hac mea cathedra te docui de patientia, humilitate, et obedientia: in lecto ipsum, et majori ratione intelligi volo de regina virtutum omnium charitate. Ego enim propter nimiam charitatem meam dilexi vos homines etiam dum inimici mei essetis, et sic dilexi, ut me ipsum traderem oblationem, et hostiam Deo Patri pro vobis in odorem suavitatis: quam oblationem, et hostiam, quamvis aliqui nimis acerbam, et amarum, dulcem mihi reddidit amor ardentissimus quo salutem vestram desideravi. Volo igitur, ut et vos in hac re potissimum me imitemini, ut sicut ego non propter ali-quod commodum meum, sed ex pura, et vera, et ardentissima charitate animam pro vobis posui: et non levi aliquo mortis genere animam posui; sed (ut vides) in cruce pendens, acerbissimo et longissimo dolore membrorum omnium cruciatus, et sanguine toto effuso; sic et vos pro Deo, et pro fratribus animas ponere parati sitis: et multo magis aperta gratis viscera charitatis erga proximos omnes, et non ex tristitia, aut necessitate, neque retributionem expectantes, membra mea, id est, pauperes, agrotos, afflictos, foveatis et in eorum angustiis non solum pecunias largiter effundatis, sed et ipsi vos

impendatis. O Domine, difficilia nimis, et gravia videri possent, quæ nunc docēs, nisi ex cathedra ista docerēs: sed cum exemplo docēs magis, quam verbo tu, qui Dominus es, et magister, quomodo audebimus nos servi, atque discipuli contradicere? Verissima enim esse, quæ dicis, et justissima esse, quæ jubes testatur Crux ista, unde loqueris; testatur sanguis iste qui copiosissime fluens, habet vocem suam, quæ altissime clamat; testatur denique mors ipsa, quæ si velum templi procul positum et lapides durissimos scindere potuit: quomodo non magis scindere poterit corda fidelium tuorum, et ad obediendum inclinare?

Ergo, Domine, quoniam sic nos amasti, et nos redamare te cupimus, et si nondum amore tuo, qui adhuc debilis est in nobis, saltem amore amoris tui cupimus te sequi, et si trahas nos post te, curremus in odorem unguentorum tuorum. Nec solum amare, et sequi te cupimus, sed mundum, et quæ in mundo sunt, adjuvante gratia tua, omnino contemnere, et fugere delibamus et firmiter statuimus, præsertim cum te ducent nostrum videamus a nativitate usque ad mortem mundi delicias contempsisse: cernimus enim te ad mortem properantem, non in lecto jacere, sed in ligno pendere, non alium cibum, et potum, quam fel et acetum gustare: et quamvis vere sis Rex, videmus tamen non alium habere thronum, quam patibulum, non aliam coronam gestare, quam spineam, non aliam purpuram indutum, quam nuditatem proprio sanguine rubricatam: non alios habere stīpatores, quam pendentes duos homines miseros in patibulo. Et nos igitur tuo Regis sapientissimi exemplo provocati, mundo, et pompis, ac voluptatibus ejus nuntium remittimus, et cruce in humeros sublata, te solum per viam angustam et spinis, ac tribulis obsitam sequi proponimus, modo tu ipse, qui dedisti præceptum, præcurras auxilio: et qui demonstrasti exemplum, vires præbeas ad imitandum.

CAPUT IV.

De quarto fructu lacrymarum, qui est misericordia erga proximos.

Sequitur ordine fructus explicandus, qui oritur ex consideratione et commiseratione angustiarum, quas hoc tempore tolerat Ecclesia mater nostra. Quæ sint illæ angustiae,

demonstravimus in quarto capite libri superioris. Ex hac flebilis, et lugubri consideratione fructus nascitur non exiguus, si quis terram cordis sui piis lacrymis irrigare noverit; accenditur enim animus ad charitatem proximi et accingitur ad opera charitatis spiritualia non negligenter obeunda, quæ opera ut egentibus prosunt ad gratiam recuperandam, sic bonis operariis prosunt ad meritum, et gloriæ incrementum. Et quenam sunt opera bona, ad quæ faciendæ Ecclesiæ necessitas, et angustia nos impellunt? prædicatio, scriptio, oratio, vitæ sanctæ et salutaris exempla. Prædicatio veritatis adversus errores infidelium, et malos mores fidelium omnino necessaria est. Sed charitas, et misericordia erga pericula infirmorum, et insidias perditorum, non accenditur, nisi prius in meditatione exardescat ignis, et lacrymæ compassionis urgeant ad succurrendum periclitantibus, vel petentibus: frigescente enim charitate, quæ totum pene orbem terrarum invasera, primus ex Latinis styllum adversus heresim illam strinxit, et adjuvante Domino, qui pugiles suos non deserit, repente tantus Doctor evasit, ut scriptis suis terrorem esset Hæreticis, et toti Galliæ mirum in modum profuerit. Id ipsum de Sancto Ambrosio dicere possumus, qui ad longum tempus antequam ad Baptismum accederet, in gubernandis provinciis occupatus, ubi primum ad Episcopatum invitatus ascendit, miseratus et ipse multitudinem eorum, qui ab Arianis decepti, fidem Catholicam deseruerant, Scripturas sanctas evolvere cepit, et scribere aggressus totam ferme Italiam ab illa peste liberavit. Quid dicam de S. Augustino, non sine causa, malleo Hæreticorum nominato? nam cum ipse quoque magnam ætatis partem in profanis litteris consumpsisset, et satis tarde ad fidem Catholicam a Manichæismo conversus, Baptismum suscepisset; tanto tamen Spiritus sancti zelo exarsit ut tam multa scripserit adversus Arianos, Manichæos, Donatistas, et Pelagianos, ut admirabile sit, et tanto fructu, ut pene Africam universam ab illis tam multis et tam tetris hæresibus liberaverit. Omitto sanctos Doctores Ecclesiæ orientalis, et Sanctum Hieronymum, ac Sanctum Gregorium, et alios plurimos Ecclesiæ occidentalis magistros eximios, qui eodem zelo juvandarum animarum, et eodem Spiritu incitati, non minore utilitate Ecclesiæ attulerunt, quam ipsi sibi apud Deum meritum cumulatum pepererunt. Uti-

persecutiones, neque carceres, neque mortis, considerarent prædicatores verbi Dei, quam multi in scelorum, et flagitiorum sordibus jacent, qui surgerent, et salvarentur, si ipsi induti viscera misericordiæ fructum potius animarum, quam populorum auram quærerent.

Alterum opus bonum quod nascitur ex flebili consideratione infidelium, vel etiam fidelium pereuntium scriptio est, quæ refelluntur errores, vel corriguntur vitia vel instruuntur imperiti; et hoc etiam bonum opus nunquam Ecclesiæ deficit, et ideo non deficit, quia semper inventi sunt viri pii, qui charitate flagrant, et animarum pericula miserarentur. S. Hilarius Episcopus Pictaviensis jam provecctæ ætatis ad fidem conversus, ut ex principio libri primi de Trinitate intelligi potest, et in libris Philosophorum solum versatus, commotus tamen misericordia multitudinis pereuntium ob venenum Arianae impietatis, quæ totum pene orbem terrarum invasera, primus ex Latinis styllum adversus heresim illam strinxit, et adjuvante Domino, qui pugiles suos non deserit, repente tantus Doctor evasit, ut scriptis suis terrorem esset Hæreticis, et toti Galliæ mirum in modum profuerit. Id ipsum de Sancto Ambrosio dicere possumus, qui ad longum tempus antequam ad Baptismum accederet, in gubernandis provinciis occupatus, ubi primum ad Episcopatum invitatus ascendit, miseratus et ipse multitudinem eorum, qui ab Arianis decepti, fidem Catholicam deseruerant, Scripturas sanctas evolvere cepit, et scribere aggressus totam ferme Italiam ab illa peste liberavit. Quid dicam de S. Augustino, non sine causa, malleo Hæreticorum nominato? nam cum ipse quoque magnam ætatis partem in profanis litteris consumpsisset, et satis tarde ad fidem Catholicam a Manichæismo conversus, Baptismum suscepisset; tanto tamen Spiritus sancti zelo exarsit ut tam multa scripserit adversus Arianos, Manichæos, Donatistas, et Pelagianos, ut admirabile sit, et tanto fructu, ut pene Africam universam ab illis tam multis et tam tetris hæresibus liberaverit. Omitto sanctos Doctores Ecclesiæ orientalis, et Sanctum Hieronymum, ac Sanctum Gregorium, et alios plurimos Ecclesiæ occidentalis magistros eximios, qui eodem zelo juvandarum animarum, et eodem Spiritu incitati, non minore utilitate Ecclesiæ attulerunt, quam ipsi sibi apud Deum meritum cumulatum pepererunt. Uti-

nam nunc deessent inter fideles, qui libris lascivis, vel curiosis juventutem corrumpere, et quod alii salutaribus scriptis ædificarent, ipsi venenatis et mortiferis libris everterent. Sed animarum amator Christus, qui pro ipsarum salute mori voluit, proditores istos sine dubio impunitos non relinquet, sed aut in hoc tempore, aut in futuro illis ostendet, quantis suppliciis digni sint, qui redemptionem animarum irritam facere crudelissima impietate contendant. Porro preces et suspiria ad Deum pro periculo animarum, quibus Hæretici non minori pene astutia, quam infernales spiritus, insidiantur, opus bonum commune est omnibus fidelibus, sive viris, sive feminis, sive doctis, sive indoctis, sive Ecclesiis publice frequentantibus, sive in cœnobiiis, aut solitudinibus latentibus. Sic enim scribit Sanctus Augustinus in primo libro de moribus Ecclesiæ, capite tricesimo primo: « Videntur nonnulli Eremitæ plus quam oporteret, deseruisse res humanas, non considerantibus quantum nobis eorum animus in orationibus prosit, » et Justinianus imperator in novella constitutione centesima tricesima tertia dicit, imperium, militiam, agros ipsos et quicquid habent homines seculares per orationes conservari sanctorum Eremitarum. Et nostro tempore Beata Teresia, ut habetur in secundo libro capite primo vitæ ipsius, sæpe largiter flebat in oratione ad Deum pro iis, qui prædicatione, vel scriptis pugnabant adversus hæreses Lutheranorum et ad hoc ipsum excitabat sorores suas. Imo etiam ad hunc præcipuum finem erigebat monasteria religionarum mulierum, ut socias haberet ad pugnandum adversus hæreses, oratione et lacrymis, cum alia ratione non posset propter sexum sui infrimitatem pestem hæreseos a finibus Catholicorum avertere. Denique opus bonum commune omnibus fidelibus est vita immaculata: hæc enim exemplo, et splendore virtutum sæpe plus valet ad perditos homines in viam rectam revocandos, quam conciones, vel disputationes. Sic luceat, inquit Dominus, lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum, qui in cælis est, et Apostolus Petrus in epistola sua priore: *Conversatorem vestram inter gentes habentes bonam, ut in eo, quod detractant de vobis, tanquam de malefactoribus, ex bonis operibus vos considerantes, glorificent Deum in die visitationis; et Coepostolus ejus Paulus, Omnia,*

inquit, *facite sine murmurationibus ut sitis sine querela, et simplices filii Dei sine reprehensione in medio nationis pravæ, et perversæ, inter vos luceatis sicut luminaria in mundo, et rursum Apostolus Petrus de pia vita feminarum, similiter inquit: Et mulieres subditæ sunt viris suis, ut et si qui non credunt verbo, per mulierum conversationem sine verbo lucrifunt, considerantes in timore castam conversationem vestram.* Id quod in matre sua impletum fuisse scripsit S. Augustinus in libro confessionum nono: vixit enim mulier illa sancta cum viro infidelita obedierit, et fideliter, ut exemplo vitæ suæ lucrifecerit, hoc est, ad fidem, et Baptismum perduxerit virum et jam non flevit in fideli, quod in infideli pertulerat. Id ipsum dici potest de Clotilde regina Francorum, quæ cum esset Christiana et Clodoveo pagano nupsisset, eo potissimum animo, ut regem paganum ad Christi sacra perduceret, denique illum ad fidem Christi non tam verbo prædicationis, quam exemplo conversationis adduxit, qui postea Baptismum quoque a S. Remigio Archiepiscopo Remensi suscepit.

CAP. V.

De quinto fructu lacrymarum, qui est reformatio cleri.

Ex quinto fonte lacrymarum, si cor prelatorum diligenter, et assidue irrigetur, nascetur fructus eximius reformationis cleri totius. Da enim Episcopus, qui serio in officium suum incumbere velit, et ex specula, in qua a Domino constitutus sedet, attenta consideratione speculetur, quales sint, et quid agant, primum Canonici, qui sunt consilii ejus et fratres; deinde Parochi, ad quos cura pertinet animarum; tum reliqui Sacerdotes, qui vel ad laudes Domini in choro cum Canonicis decantandas, vel ad sacrificia divina celebranda deputati sunt; denique Diaconi, Subdiaconi, et administri reliqui, et videbis brevi tempore Ecclesiam ejus deponere vita omniam, et cunctis florere virtutibus. Quomodo enim fieri potest, ut Episcopus, qui deligat decorem domus Domini et speculandum videat vitia et morbos omnium membrorum Ecclesiæ suæ, et non excitetur ad remedia adhibenda? Origo enim malorum est, quod Episcopi aliqui (semper enim excipio bonos, qui nunquam in Ecclesia universali desunt) non speculan-

tur quomodo se clerus ipsorum gerat; sed vel longe absunt ab Ecclesia sua, unde ne speculari quidem possunt, cum in specula sibi assignata non sedent, vel specularunt quidem, sed agros et vineas, et hortos, vel quomodo possint redditus Ecclesiasticos majores facere, vel domum suam ornare egregia suppellectile, vel propinquos augere divitiis, vel ascendere ipsi ad gradus aliores. Quid igitur mirum est, si Ecclesie eorum totæ sylvescant? Si Deo laudes sine attentione, et devotione solvantur? Si mysteria divina in vasis, in linteis sordidis celebrentur? Si cœlestia sacramenta indignis, vel indigne ministrentur? Si parochorum negligentia plebs fidelis ignoret quæ sunt ad salutem necessaria, et sic pereant animæ, pro quibus Christus mortuus est? Si denique clerus corruptis, ac depravatis moribus suis populum ad se imitandum provocet, et hac ratione quos debuerat sanare, corrumpat? Attendant, qui scandala male vivendo præbent, quid Dominus dicat in Evangelio: *Qui scandalizaverit unum de pusillis qui in me credunt, expedit ei, ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, et demergatur in profundum maris.* Et si expedit unicuique de populo magis demergi in profundum maris, quam scandalizare pusillos, quid de clerico scandalizante suis pravis moribus populum dicere poterimus, cum eundem populum a scandalis præservare debuerit? Certe utilius erat ejusmodi Clericis mendicare panem, vel fodiendo humum victum sibi parare, quam cum tam ingenti periculo de altari vivere, vel etiam per sacrum ordinem ad opes, et honores ascendere. Quid enim prodest homini, si universum mundum lucretur animæ vero suæ detrimentum patiat? Negotiatio sancta Clericorum, ac præcipue Sacerdotum, atque Pontificum, non est similis negotiationi mercatorum hujus mundi. Possunt enim mercatores aliquando sic negotiari, ut nec lucrentur aliquid, neque jacturam aliquam patiantur; at Episcopi et Sacerdotes omnino debent vel lucrum copiosum acquirere, vel detrimentum maximum pati. Nimio enim zelo prosequitur Christus animas fidelium, pro quibus pretium sanguinis dedit: proinde qui animas fidelium, sicut par est, diligenter curant, immarcescibilem gloriæ coronam accipient, qui negligenter officio suo funguntur, sic ut ipsorum culpa anima una pereat, incredibile dicta est, quam atroces penas apud inferos daturi sint. Col-

ligant igitur omnes Episcopi ex ligno vita pretiosum fructum ardentissimi desiderii reformationis Cleri sui, maneant in specula sibi commissa, invigilent non solum super gregem laicorum, sed multo magis super cœtum Sacerdotum et omnium Clericorum, ut etiam post hanc vitam colligant fructum gloriosum remunerationis amplissimæ, et sempiternæ.

CAP. VI.

De sexto fructu lacrymarum, qui est reformatio regularium.

Deploravimus in libro superiore relaxationem ordinum religiosorum, nunc tempus est, ut ostendamus, quis fructus colligi possit ex ea flebili commiseratione. Fructus autem est, et quidem optimus, et suavissimus, reformatio religionum relaxatarum; sed hunc fructum ii potissimum colligere debent, qui sunt capita religionum; ad eos enim pertinet officium visitandi, et purgandi vineam suam. Quamvis enim Ecclesia universa in sanctis litteris comparatur vineæ, de qua dicit Propheta Deo: *Visita vineam istam, et perfee eam, quam plantavit dextera tua,* et de qua multa prædixit Isaias et explicavit Dominus in Evangelio: tamen etiam ordo religiosus aptissime comparatur vineæ et est pars quædam selecta vineæ magnæ, quæ est universalis Ecclesia. Ut igitur pro modulo meo adjavem præpositos vinearum istarum selectarum, exponam breviter, qualis esse debeat ordo religiosus reformatus ad primam suam originem, sive institutionem. Vineæ sex præcipue habere debet bonas qualitates, quibus significantur sex bona religiosorum, humilitas, paupertas, castitas, obedientia, studium orationis et perfectæ charitatis. Vineæ constat ex vitibus: vitæ autem sunt plantæ omnium abjectissimæ, parvæ, distortæ, fragiles, humi repentes, aridæ; de quibus sic loquitur Ezechiel Propheta: *Quid fiet de ligno vitis ex omnibus lignis nemorum, quæ sunt inter ligna sylvarum? numquid tolletur de ea lignum, ut fiat opus, aut fabricabitur de ea parvulus, ut dependat in eo quodcumque vas? ecce igni datum est in escam.* Hæc prima qualitas vitis significat humilitatem Christi, abjectionem, et contemptum in quo glorificari debet omnis verus regularis, qui non surda aure Christum docentem audivit: *Discite a me, quia*

mitis sum, et humilis corde. Ideo regulares, qui ambiunt prælaturas, et qui fieri sibi putant injuriam, quando descendere jubentur ad locum inferiorem, vel de præcedentia cum aliis regularibus, vel inter se litigant, reformandi sunt atque ad veram formam humilitatis Christi redigendi, qui nunquam legitur cum illo homine de præcedentia contendisse: et cum orta esset contentio inter discipulos, quis eorum videretur esse major, Dominus dixit: *Qui major est inter vos fiat sicut minor, et qui præcessor est, sicut ministrator.* At, inquit, non contendimus pro honore nostro, sed pro honore nostræ religionis, quæ ut est antiquior tempore, sic debet esse prior in loco. Ergo si ita est, debet esse religiosus humilis, et superba religio. Approbo quidem, ut is, ad quem pertinet assignare loca religiosis, attribuat antiquioribus loca digniora, sed contentiones religiosorum pro hujusmodi approbare non possum. Deinde vitæ diligenter putandæ sunt, et supervacaneis palmitibus spoliandæ: sic enim et Pater cœlestis, ut loquitur in Evangelio Dominus, omnem palmitem non ferentem fructum tollit, et eum, qui fert fructum, purgat, videlicet abscindendo superflua, ut fructuum plus afferat. Si quis inspicit vitæ, quando putantur ab agricolis, et nesciat causam: mirabitur agricolæ crudelitatem, qui sic deformatam, et mutilam vitem relinquit: sed ille scit quid faciat, et non presentem deformitatem, sed futuram fertilitatem attendit. Hæc est sancta, et Christo, atque ejus matri sanctissimæ amabilis paupertas, quam veri religiosi cum Cræsi divitiis non commutarent. Porro paupertas religiosa in eo potissimum posita est, ut nullus proprium aliquid possideat, juxta illud ex Actis Apostolorum: *Multitudinis autem credentium erat cor unum et anima una, nec quisquam eorum, quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia.* Quare sicut relaxatio exorta est in monasteriis, quando proprietas ingressa est: sic oportet, si reformatio vera fieri debeat, ut proprietas penitus areatur. Et certe si cogitarent proprietarii qualem vindictam sumpsit Deus de Anania, et Sapphira, qui principes proprietariorum fuerant; et contra quantam spirituales lætitiæ degustent, et quantam habeant apud Deum repositam spem, qui dicere possunt cum Apostolo Petro: *Eccce nos reliquimus omnia, et secuti sumus te;* non difficile sibi esset duce-

rent toto corde ab omni proprietate abhorere. Sed non possum hic omittere, quanti fecerint sancti Patres crimen proprietatis in Monachis. Scribit Sanctus Hieronymus in epistola ad Eustochium, in monasterio quodam Nitæ repertum fuisse Monachum jam moriturum, qui nescio quot solidos sibi retinuerat: quo circa placuisse Sancto Macario, aliisque sanctis congregatis in unum, ut cum mortuo pecuniæ infoderentur, clamantibus omnibus, *Pecunia tua tecum sit in perditionem.* S. quoque Gregorius in quarto libro dialogorum, capite quinquagesimo quinto, scribit unum ex Monachis suis jam moriturum inventum fuisse cum tribus nummis aureis: seque imperasse ut non in sepulchro Monachus poneretur, sed in sterquilino cum nummis suis, clamantibus omnibus, *Pecunia tua tecum sit in perditionem.* Horrenda prorsus, sed juxta pœnam proprietariorum, quæ si non movet proprietarios, præsertim adjuncta morte repentina Ananie, et Sapphiræ, cujus paulo ante meminimus conveniet in eos illud Exodi: *Induratum est cor Pharaonis.* Tertio, vitæ facillime areseunt, et ignem concipiunt. Hoc est symbolum castitatis, quam regulares omnes profitentur, et per quam ad ordinem Angelorum proxime accedunt. Angeli enim in coelis neque nubunt, neque uxores ducunt. Ad castitatem autem conservandam nihil magis utile, vel etiam necessarium est, quam humore carnali siccato ariditatem quandam per jejunia, et alias carnis mortificationes acquirere, ut simul adipe, et pinguedine devotionis repleatur anima, et corporis castigatione quodammodo exsiccatus homo vetus, sive exterior, discat cum Sancto Hilarione cibum appetere, non libidinem. Ex quo etiam fiet, ut homo sic salubriter exsiccatus, facillime inflammetur amore divino, et jam non invitus desinat cogitare carnalia, sed suave illi sit cum sancto Augustino suavitibus illis carere, inventa nimirum, et prægestata suavitate majore, id est, cœlesti. Sed interrim, si reformatio vere queritur necesse est occasiones omnes religionis amplecti quæ thesaurum castitatis in periculum possunt adducere. Quarto, vitæ ordine quodam in vinea collocandæ sunt, ut videatur vinea, quasi castorum acies ordinata: Nam et poeta agriculturæ magister canit, «Pone ordine vitæ.» Hic autem ordo usque adeo necessarius, et, ut sic loquar, essentialis est in congregationibus religiosis ut ipsæ con-